

SPESIALENHETEN FOR POLITISAKER

PÅTALEVEDTAK

SAK NR 12175564 583/19-123

POLITIBETJENT A VED SØR-ØST POLITIDISTRIKT SKJØT MED PISTOL MOT BENA TIL EN ANNEN PERSON UTEN Å TREFFE

Anmeldelsen

Lørdag 27. juli 2019 kl. 20.01 ble Spesialenheten for politisaker kontaktet av operasjonsleder ved politiets operasjonssentral og informert om at politiet hadde løsnet skudd i forbindelse med søk og pågrepelse av en psykiatrisk pasient som hadde skadet seg selv.

Det ble opplyst at pasienten hadde vært på tur med en pleier i [REDACTED], og at han i den forbindelse hadde fått tak i en kniv og skadet seg selv før han deretter stakk av. Da en politipatrulje senere påtraff mannen, gikk han mot dem med kniven. Anrop og bruk av pepperspray hadde ingen virkning. Det ble deretter avfyrt to varselskudd og like etter ble det skutt mot bena til mannen uten at han ble truffet. Mannen ble deretter nedkjempet ved at en annen tjenestemann løp ham ned. Videre ble det opplyst at mannen var ganske hardt skadet etter å ha brukt kniven på seg selv.

Spesialenheten fikk noe senere opplyst at sykehuset hadde bekreftet at mannen bare hadde skader som følge av egen bruk av kniv mot halsregionen.

Spesialenheten har innhentet og gjennomgått politiets oppdragslogg om hendelsen. På bakgrunn av sakens alvor, ved at politiet avfyrte flere skudd mot en person, ble det opprettet straffesak på forholdet.

Spesialenhetens undersøkelser

Spesialenheten har innhentet kopi av dokumenter fra politiets straffesak mot X (sak 14863237). Loggføringer fra politioperativt register (PO-logg) fra hendelsen er innhentet og gjennomgått. Spesialenheten har også innhentet og gjennomgått et videoopptak tatt av en nabo på åstedet.

Nærmere om sakens faktum

Lørdag 27. juli 2019 kl. 19.06 mottok politiet melding om at en person truet med å ta sitt eget liv med kniv. Tre patruljer ble umiddelbart satt på oppdraget. Det var H30 med politibetjentene A og B, H04 med politioverbetjent C og

Spesialenheten for politisaker

Sjefen for Spesialenheten

Post: Postboks 93, 2301 HAMAR

Tel: 62556100 Faks: 62556102

E-post: post@spesialenheten.no

politiførstebetjent D, og UH05 med politioverbetjent E og politibetjent F.

Av føringer i PO-loggen i tidsrommet kl. 19.09 - 19.16 fremgår det at politiet mottok opplysninger om at "mistenkte" hadde kuttet seg inn i strupehodet, at blodet rant og at melder var livredd. Prioriteten på oppdraget ble da økt fra 1 til ALARM og "Unntak – inn og redde liv", jf. loggføring kl. 19.09. Det ble opplyst at mistenkte het X og at melder var ansatt/behandler på DPS.

Politioverbetjent E på patrulje UH05 ble utpekt til innsatsleder. Politiet mottok melding om at mistenkte gikk nedover x-veien og at han stakk seg selv med kniven, jf. loggføring kl. 19.11. En fjerde patrulje ble koblet til oppdraget. Det var EH81 med politioverbetjent G og politibetjent H. Det ble videre opplyst at det dreide seg om en kjøkkenkniv/forsvarskniv og at melder fulgte etter på god avstand, jf. loggføring kl. 19.13. Det ble også opplyst at ingen andre var stukket og at melder forsøkte å varsle andre personer i området. Så mistet melder mistenkte av syne men trodde han hadde gått mot [REDACTED], jf. loggføringer kl. 19.15 og 19.16.

I perioden fra kl. 19.15 til kl. 19.18 er det i oppdragsloggen ført at patrulje H04 sjekket adressen melderens først ringte fra med tanke på om det var noen der som var skadet. Patrulje H30 og EH81 meldte at de ville prøve å fange mistenkte, og at det var søkt i området uten funn. EH81 meldte videre inn at de ønsket full prioritet på mistenkte som gikk med kniv, slik at adressen han hadde vært på fikk andre prioritet. Patrulje H30 meldte videre inn at forbipasserende kom med informasjon om at han hadde gått inn i et "kratt".

Kl. 19.21 meldte patrulje H30 at de fikk opplyst at mannen hadde gått inn i skogkrattet i krysset x-vegen og y-gate. Patrulje EH81 meldte at de også kjørte mot stedet.

Kl. 19.22 ble det, på bakgrunn av melding fra patrulje H30, ført i oppdragsloggen at:

"tar med skjold og følger på"
"publikum har sett GÅ [antatt ment GP - gjerningsperson] med en lang kniv"
"holder observasjon til en patrulje kommer"
"ser bevegelse"
"GP går mot dem"

Kl. 19.23 står det i loggen at melder opplyste at det var avfyrt skudd og at UH05 opplyste å ha hørt skudd. Det ble umiddelbart rekvirert ambulanse. Kl. 19.26 meldte UH05 at ambulanse var på stedet, at det var kontroll og at mistenkte ble undersøkt. Det fremkom at mannen var X.

Politibetjent A har i en egenrapport i sak 14862237 beskrevet oppdraget og konfrontasjonen med X. Av rapporten fremgår det at de var første enhet på stedet. En mann fortalte at X hadde kniv og var helt gal, og at han hadde løpt inn i et skogholt. Patruljen kjørte rundt i nabolaget hvor X var observert og møtte mannen på ny. Han fortalte at X var lokalisert og at han hadde en stor kniv som han stakk seg selv med. A og B tok med seg lettskjold og oppsøkte skogkrattet. De ropte "Bevæpnet politi!" og så raskt X som var blodig i ansiktet/halsen og på armen. Han hadde en blank kniv og kom mot dem med kniven hevet i ansiktshøyde. Han gikk sakte, men bestemt og litt "robotaktig". Samtidig skrek han "Skyt meg!" flere ganger. Da X kom nærmere sprayet både A og

B mot ham med pepperspray, men det var uten virkning. A mente så at "han fikk et taktskifte i gangen sin og gikk noe fortere mot dem, mens han fortsatt hevet kniven høyt".

A opplyste at han ga X pålegg om å slippe kniven og at han skulle stoppe. Da det ikke ble etterkommet, skjøt han et varselskudd i bakken noe til høyre for X. Dette hadde heller ingen virkning, og X holdt fortsatt kniven oppe med bladet mot dem. Han kom mot dem med bestemt gange. A avfyrte da et nytt varselskudd, uten at det hadde noen virkning. X var "vill i blikket".

A opplyste at de "rygget bakover i en nedoverbakke" og at X kom enda nærmere. Han siktet og skjøt mot bena til X, men bommet. Han siktet og skjøt mot bena på nytt uten å treffe, og avstanden var da bare 2-3 meter dem imellom. A opplyste videre at han falt i bakken og måtte løfte seg opp med hendene samtidig som han hadde ryggen mot X. Det var et fryktelig øyeblikk, for det siste han så før han falt var kniven og at X var veldig nærme.

Så hoppet en person frem og overmannet X. Dette viste seg å være politioverbetjent G. A og politibetjent H bistod ham og fikk etter hvert kontroll på kniven. X tok tak i skjefet på As pistol som da var i hylsteret, men A fikk hindret dette. De fikk satt på X håndjern, og begynte deretter med førstehjelp. X strittet stadig i mot, også etter at han var stroppt fast til en bære og løftet inn i ambulansen.

Politibetjent B har i sin egenrapport beskrevet hendelsen, og i all hovedsak, samsvarende med innholdet i As rapport. B har opplyst at X kom mot dem og hadde en stor kjøkkenkniv i hodehøyde med knivspissen mot dem, Han var vill i blikket samtidig som han virket apatisk og fraværende. De fikk ikke kontakt med ham og han sa bare "Skyt meg!". Det ble tidskritisk da han begynte å småløpe mot dem. De brukte pepperspray uten at dette hadde effekt. A tok da opp pistolen sin og skjøt to varselskudd uten virkning. Avstanden mellom dem og X minsket idet de rygget nedover en forholdsvis bratt bakke. A skjøt deretter to skudd mot bena til X uten å treffe. B var i ferd med å trekke pistolen sin idet G kom bak X og fikk overmannet ham. Deretter kom patrulje UH05 for å bistå, slik at de til slutt fikk overmannet ham.

Politioverbetjent G har i sin egenrapport om hendelsen opplyst at han og politibetjent H utgjorde patrulje EH81. Da de svingte opp z-gate, så de en mann med en stor kniv gå "bestemt" mot politibetjentene B og A. Politibetjentene hadde skjold og brukte pepperspray mot mannen uten at det hindret ham. G så at A trakk tjenestepistolen sin og skjøt mot mannen.

G løp opp på høyre side av kollegaene mens de rygget bakover med mannen etter seg. Mannen reagerte ikke på noen av skuddene, og G tenkte at han selv måtte skyte ham før han nådde helt frem til kollegaene. Han så at B ikke hadde tatt opp pistolen sin enda. Så snublet A og G kroppstaklet da mannen som ikke hadde oppdaget ham. Sammen fikk de satt på ham håndjern.

Politiet har i sin etterforskning av sak 14863237 avhørt seks vitner som opplyser at de så forskjellige deler av hendelsen og fra noe ulike vinkler. Et av vitnene filmet hendelsen med mobiltelefon fra et vindu i et hus like ved. Både vitneforklaringene og filmopptaket, samsvarer etter Spesialenhetens mening med innholdet i politiets rapporter.

Filmopptaket viser at det første skuddet fra A kom idet X var ca. 5 meter unna. Andre skuddet ble avfyrt noen sekunder senere, og avstanden imellom dem var da enda mindre. De to neste skuddene falt 2 - 3 sekunder senere og det er da, grunnet en høy hekk, ikke mulig å se avstanden dem imellom. Politioverbetjent Gs inngripen fremgår heller ikke.

Kniven som X brukte ble tatt i beslag av politiet, og er avbildet i en illustrasjonsmappe. Det er en ca. 28 cm lang kjøkkenkniv, hvor knivbladet måler ca. 15 cm. Åstedet ble undersøkt av kriminalteknikere fra Kriminalteknisk seksjon i Horten.

X ble avhørt som siktet i saken på sykehuset i Telemark 22. august 2019. [REDAKERT], og at han hadde lyst til å ta livet sitt denne dagen. Da de var på tur, fikk han et innfall og gikk inn i et hus. Der fant han en kniv som han skadet seg selv med. Han kjente ikke noe smerte, men husket vagt at han blødde mye. Så kom politiet og skjøt etter ham og la ham i bakken. Han visste ikke hvor kniven var på dette tidspunktet og var ikke redd selv om politiet hadde våpen. Han husket ikke alt som skjedde, men at det ble ropt "Bevæpnet politi!" og politiet ønsket å stanse ham. De brukte pepperspray, men han ble ikke truffet i ansiktet. Videre skjøt de ved ham uten å treffe. Så ble han lagt i bakken, og da forsøkte han å få tak i en pistol fordi han ønsket å dø. Til slutt kom ambulansespersonellet og ga ham noe beroligende.

Spesialenhetens vurdering

Spesialenheten for politisaker skal etterforske og påtaleavgjøre saker der det er spørsmål om ansatte i politiet eller påtalemyndigheten har begått straffbare handlinger i tjenesten, jf. påtaleinstruksen § 34-1.

Spesialenheten mener at saken anses tilstrekkelig opplyst til å realitetsavgjøres uten avhør. Saken er vurdert for A som mulig overtredelse av straffeloven § 274 første ledd, jf. § 273, jf. § 16 første ledd, om forsøk på grov kroppsskade ved å skyte med pistol mot X. Saken avgrenses mot det forhold at A og B brukte pepperspray mot X, da det åpenbart var grunnlag for det. Av samme grunn avgrenses også saken i forhold til at politioverbetjent G taklet X, og for politiets bruk av håndjern på ham.

Spesialenheten legger til grunn at politibetjent A skjøt til sammen fire skudd med tjenestepistolen sin. Det var to varselskudd i bakken, og to skudd rettet mot bena til X uten å treffe. En slik bruk av en 9 mm pistol anses å være "et særlig farlig redskap". Det foreligger dermed objektivt sett en overtredelse av straffeloven § 274 første ledd, jf. § 273, jf. § 16 første ledd. A har opplyst at han siktet mot benene til X og forsøkte å treffe dem. Han har dermed handlet med nødvendig grad av skyld, jf. straffeloven § 22. Siden han bommet, utgjør handlingen et forsøk, jf. straffeloven § 16.

Politibetjent As bruk av skytevåpen ble imidlertid direkte utløst av at X kom mot politibetjentene med kniven hevet mot dem, og avstanden mellom politibetjentene og X var meget kort. A løsnet skudd for å forhindre at X brukte kniven mot politiet.

En handling som i utgangspunktet rammes av en av straffelovens bestemmelser, kan være lovlig dersom det foreligger en nødvergesituasjon og de øvrige vilkårene for nødverge er oppfylt, jf. straffeloven § 18. Bestemmelsen oppstiller tre vilkår for at en nødvergehandling skal være lovlig. For det første må den som utøver nødvergehandlingen være utsatt for et rettsstridig angrep. For det annet må handlingen ikke gå lenger enn nødvendig. Endelig må nødvergehandlingen ikke åpenbart gå utover hva som er forsvarlig. Forsvarlighetskravet gir anvisning på en helhetsvurdering der sentrale momenter er hvor farlig angrepet er, hva slags interesse som angrepet krenker og angriperens skyld.

Det er mistenktes bedømmelse av den faktiske situasjonen som skal legges til grunn ved vurderingen av om vilkårene for nødverge er oppfylt. Det gjelder både ved vurderingen av om angrepet var nødvendig og forsvarlig. Ved vurderingen av hvordan mistenkte oppfattet den faktiske situasjonen skal rimelig tvil komme ham til gode.

Etter en samlet vurdering av sakens opplysninger, legger Spesialenheten til grunn at X gikk mot politibetjentene A og B med en hevet kniv i hånden. Spesialenheten mener at dette er et rettstridig angrep.

Hvorvidt politibetjent A lovlig kunne løsne skudd i den foreliggende situasjonen beror på om handlingen var nødvendig for å kunne avverge angrepet og den ikke åpenbart gikk ut over hva som var forsvarlig. Vilåret om at nødvergehandlingen må være nødvendig, innebærer et krav om at politibetjent A ikke kunne avverget angrepet med lempeligere midler. Ved denne vurderingen skal han levnes en forholdsvis romslig ramme. Det vises til følgende uttalelse av Høyesterett fra en avgjørelse i Rt. 1995 s. 661:

"Det som deretter må vurderes er hvorvidt As handling er rettsstridig, m.a.o. hvorvidt han i sin stilling og situasjon straffritt kunne fjerne B på den måten som ble gjort. I den forbindelse er det grunn til å understreke at politiet er det organ som kan utøve maktanvendelse overfor borgerne uten at dette uten videre skal føre til strafferettslige reaksjoner. Dette er helt nødvendig for at politiet skal utføre sine roller som ordensvern og det legges generelt til grunn at politiet må kunne utøve den makt som anses nødvendig for å få gjennomført tjenesteoppdraget. Vurderingen må skje der og da, og det må levnes politiet en forholdsvis romslig ramme når man skal vurdere handlingen i ettertid."

Både A og B anropte X og brukte pepperspray for å stanse ham. X reagerte ikke på dette og fortsatte videre fremover mot politibetjentene - som på et tidspunkt begynte å rygge bakover for å skape avstand. A skjøt så to varselskudd i bakken ved X uten at han stanset eller slapp kniven av den grunn.

I tillegg til forklaringene fra de to politibetjentene, viser videoopptak at X kontinuerlig nærmet seg de to politibetjentene og at han bare var noen få meter unna idet A skjøt mot benene hans. I en slik situasjon mener Spesialenheten at det ikke er andre og mildere måter å hindre et ulovlig knivangrep på. Det legges dermed til grunn at forsvarshandlingen med å skyte mot angriperen var nødvendig i denne situasjonen. Det legges også vekt på at A har handlet overensstemmende med reglene i politiloven, politiinstruksen og våpeninstruksen §§ 4-2 og 4-3. Lempeligere midler var forsøkt, X ble advart om våpenbruk, og varselskudd ble avfyrt før rettede skudd.

Spesialenheten mener videre at det å skyte mot bena til en angriper som bare er et par meter unna og kommer fremover med hevet kniv, ikke er åpenbart uforsvarlig.

Siden vilkårene for nødverge er oppfylt i saken er As opptreden rettmessig, det vil si lovlig. Siden sakens opplysning med særlig styrke taler mot at A har begått en straffbar handling, henlegges saken for ham som intet straffbart forhold anses bevist.

Vedtak

Saken henlegges for A som intet straffbart forhold anses bevist.

X og A underrettes om vedtaket.

Kopi av vedtaket sendes til politimesteren i Sør-Øst politidistrikt til orientering.

Sjefen for Spesialenheten for politisaker, 9. desember 2019

Liv Øyen
fungerende sjef

Rune Fossum
juridisk rådgiver